

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м цылагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкIэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэфэсым егъэIу;

Дунэепстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфы зэгохъэныгъэи;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгъу кIагъэтыз, мыщ кыщыхъыцэрэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэIэ зэрэтырагъэтырэм, фашIырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукиэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгъу кIоцIхэм и дунэепстэуми кIо къэсми нахъы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялэпкъхэри, яунашъо кIагъэтырэ нэмыкIрэ къралмэ ялэпкъхэри кыизэкIуубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чIапIу мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу цызэрагъэкIоным, цагъэцэкIэным фэкъудынхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэм и лэпкъхэм и язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шхъэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкIэ зэфэдэу кълъфы. Акъылрэ зэхашIыкI гъуазэрэ яIэшъы, зыр зым зэкъош зэхашIэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фэе.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшхъэпэзэ, зыщыц расэм, ышъо, бзылфыгъэ-хульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыIыгъ диным, политичнэ е нэмыкIрэ еплъыкIэу иIэм, лэпкъэу е цыф купэу кызыхэкIыгъэм, мылкъоу иIэм, кызыщальфыгъэм емылътыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкIотэныгъэнчъэу.

Ац нэмыкIэу, кърал шхъэфити, нэмыкIым иунашъо кIэти, зышхъэфитыжъыныгъэ (автономие) зымыIу, нэмыкIрэу зы шхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сьд фэдэрэ къралым ицыфэу щытми хэтрэ цыфы зэхэдзыныгъэ фашIы хъуцтэп зыщыц къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм азфагу цыриIэ статусым кыхэкIэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу пльытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуцтэн, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ цэн-къэцэфыныр зыми фэддэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуцтэн, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удэзекІо, ащ фэдэ тазыр теплхъэ хъуцтэн.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалътэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашхъэ цызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэхъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атэгъэгъушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуцтэн.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыякІо шхъэфит псэфитыр зэфэгъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъоцт цынэгъончъагъэхэр зыцигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэхуэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалътэ, мыхыяшъо къыраплъырэн.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэн, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэцтыгъэ зы Іоф зеришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу цытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуцтэн.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуцтэн, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъуцтэн. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу кыыгъэээжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кырахахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзынэу амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылфыгъи хъулфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым кыыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыицэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкІоным фэгъэхъыгъэ зэзэгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэцэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъым цунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылкъу зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имылкъу кыыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кыизэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылгъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кыымыгъэзгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылбатыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сьд фэдэрэ гъогукуІи кылыхъон, кыыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхицэнэу, зэхэцэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъым е фитэу кыыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ икъэралы цІыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхъэпэнэу.

3. Хьыкумэт Іэшхъэтетныгъэм илѡабжъэр къэралым и цІыф жъугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр къэнафэ шѡф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шѡхъэфит-псэфитэу къызэрэгъэлъэгъошѡуцт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икъугъэ цІыф пстэуми афызэІухыгъэу, яІэІэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ къытырагъэзэжъырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦІыф жъугъэм зэрэцыщым елѡытыгъэу хэтрэ цІыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшѡуаш. Къэрал кІуачІэкІэ е къэралыгъомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкІэрэ иамалхэмрэ ялѡытыгъэу хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ инапэрэ ицІыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзиуржъын ылѡэкІыцт экономикэ, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкѡоцт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ лэжъэнэу, фитэу иІоф къыхыхынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжъэнэу ыкІи Іофынчъагъэм къыцаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ къыратынэу.

3. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъыри иунагъуи цІыфым фэшѡошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышѡунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал къезытын зылѡэкІынэу зы лэжъэпкІэ фэшІу къыІэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы ишІуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичэнэу, ац фэдэ зэхэцагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зигъэпэсэфынэу, ынэгу зыригъэуржынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пІалъэ цІыф фэшѡуашэ шапхъэм итэу къыфагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжъапкІи къыратызэ гъэпсэфакІо дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшѡуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шѡуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иІ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкѡуагъэ, лІыгъобагъэ, шѡузбагъэ, жъыгъэ ыкІи ежъым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ къахэкІэу амалынчъагъэ, тхъэмыкІагъэ къылѡысэу щытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу къыкІэлъыплъынхэу, къыдэІэпыІэнхэу. Зэрэцэгъэ зэлІ-зэшѡуз ибынэуи зэмышѡхъэгъусэмэ къалѡфыгъэуи цэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахъ макІэмэ пэублэ ыкІи лѡэбжъэ гъэсэныгъэр ахѡцэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэІухыгъэцт. Апшэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэІухыгъэу щытын фэе ежъым исэнауш (талант) елѡытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цІыфым ицІыфыгъэм икѡу зыригъэуржъыным фэшІоу гъэпсыгъэу ыкІи цІыф фэшѡуашэхэмрэ фитыныгъэ шѡхъаІэхэмрэ афашІырэ уасэр, лѡытэныгъэр ыгъэлъашыным, кІигъэпытэным фэунэтІыгъэу щытын фэе. Гъэсэныгъэм цІыфхэр ригъэгъушІун фэе расэ пстэуми, лѡэпкѡ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулѡытэ, зэгурыІо, зэфэшІуныгъэ,

зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр къыухъумэным пæ Дунæепстæу Къэрал Зæгъхъаныгъэм ригъэкIокIырæ лъæжъыгъэм зыригъæужъэу цытын фæе.

3. Сабиймæ арагъæгъотыцт гъæсэныгъэр зыфæдæцтыр къыхæзыхынэу фитыр, пстæуми апэрæу янэрæ-ятэрæ ары.

27-нэрæ пычыгъу

1. Хæти фитыныгъэ иI цIыф жъугъэ шIэнхабзæ псæукIэм фитæу хæхъэнæу, хэлæжъэнæу, гъуазджæр зыфигъæшъхъæпэнæу, шIэныгъэ зыужъыныгъэм хэлæжъэнæу ыкIи ар зыфигъæшъхъæпэнæу.

2. Хæти фитыныгъэ иI ежъым къыгъæшIыгъэ шIэныгъэ, жабзæ (литературæ), гъуазджæ ИшIагъæхæм мылкъоу, пкIæу, уасæу, лъытэныгъæу къапакIорæр къыфаухъумэнæу.

28-нэрæ пычыгъу

Хæти фæшъуаш мы джæпсалъæм къыцыхæцырæ цIыф фæшъуашæхæмрæ фитыныгъæхæмрæ зæрагъæцæкIæшъунæу зы социалнæ ыкIи дунæепстæу гъæпсыкIæ системæ цыIэнæу.

29-нэрæ пычыгъу

1. Хæти ежъы ицIыфыгъэ фитæу ыкIи икъоу зыригъæужъынæу амал къезытырæ цIыф жъугъæми къэралми фишIæжъын фæеу пшъæрылхæр иIæх.

2. Хæти ифæшъуашæхæр зыфигъæшъхъæпæ ыкIи ифитыныгъæхæр зæрихъæ зыхъукIæ, нæмыкIми яфæшъуашæхæмрæ яфитыныгъæхæмрæ афадæн, ахæмæ лъытэныгъэ къафегъæшIыгъæн ыкIи демократицæскæ цIыф жъугъæм зæдыриIæ шэнхабзæр (этикæр), цIыф жъугъэ гъæпсыкIæр, цыIакIæр егъæшIокIоным иамалхæр къæухъумагъæ хъуным пæе фæшIæу къэрал хабзæкIæ агъæнæфæгъæ гъунапкъæмæ япхыгъæу цытыцт.

3. Сæдæуцтæуи орæхъу, мы цIыф фæшъуашæхæмрæ фитыныгъæхæмрæ зыфæбгъæшъхъæпæ, зæпхъæ хъуцтæп Дунæепстæу Къэрал Зæгъхъагъæм и гурылъ-гурышIæхæмрæ ибзыпхæхæмрæ (принципхæмрæ) адимыштæу, апæшIуекIоу.

30-нэрæ пычыгъу

Мы джæпсалъæм къыхиуыбæтæрæ зы хæбзæ гъæуцугъи зыгурыбгъæIо хъуцтæп мыц къыццотыкIыгъæ хæбзæ гъæуцугъæмæ ацыц горæр ыIæтынæу, иукъонæу хæтрæ зы къэралы, купы, нæбгыры фитыныгъæ риты фæдæу.
